

door hem geschreven werden. Toen hij in 1867 naar Londen toog om daar de archieven van de vluchtelingengemeente Austin Friars te bestuderen en toen ook persoonlijk kennismaakte met de Anglicaanse ritus, werd zijn gevoel voor stijl verder gevoed. Het resultaat van dit alles was dat Kuyper in januari 1873 – dus slechts enkele maanden voordat hij de *Confidentie* schreef – de Amsterdamse kerkeraad voorstelde om de avondmaalsvieringen, die op dat moment viermaal per jaar in tien kerken tegelijk gehouden werden, zodanig te spreiden en uit te breiden dat een wekelijkse viering mogelijk werd.

Beesd

Kuyper's derde 'herinnering' voert zijn lezers naar Beesd, waar 'in hun hoek verscholen arbeiders' door 'stijf' vasthouden aan hun 'goedgeordende wereldbeschouwing, zij 't ook naar oud-gereformeerden trant' hem, de discipel van de 'talentvollen leermeester' Scholten, op het spoor zouden hebben gezet van "de volle soevereine genade", van de waarde van Calvijns systeem en met name ook diens 'vasten kerkvorm'.³³ Meer nog dan bij de twee andere 'herinneringen', valt het bij vergelijking met bronnen uit de jaren te Beesd (1863-1867) op, dat de Kuyper die in de terugblik van 1873 verschijnt nagenoeg passief is: de dingen overkomen hem, hij wordt van Hogerhand geleid. Verdoezeld is dat de jonge predikant die in Beesd bekeerd werd, er zelf vier jaar lang voortdurend op uit was om op zijn beurt anderen te bekeren – het hinderde niet of dat Nutsleden waren, de plaatselijke heer, Van Bylandt, of zelfs de vrome gezelschapsleden. Onvermeld blijft verder dat hij door behendig manoeuvreren er in 1867 in geslaagd was enige democratie in te voeren in het Betuwse dorpje, door de instelling van een kerkelijk kiescollege, ondanks sterk verzet van Van Bylandt. De graaf was niet in het college gekozen, wel de arbeider Herman Baltus, een broer van Pietje, de gezelschaps-houdster. Bovendien bespeurt men in wat hij in Beesd preekte en publiceerde nog lang niet die aandacht voor Calvijns en diens kerkvorm, die hij volgens het beeld van de *Confidentie* toen reeds gehad zou moeten hebben.³⁴

Strijd op meer fronten (voorjaar 1873)

Toen Kuyper zijn zelfportret op papier zette, had hij net weer een periode van overspanning achter de rug.³⁵ De inzinking, die ditmaal van medio januari tot medio maart 1873 duurde, volgde op een nederlaag in de kerkeraad. Zijn plan om, nadat de kerkelijke goederen van Amsterdam ongrijpbaar waren gemaakt voor de kerkelijke besturen, in verzet te komen tegen de synode, was falikant mislukt. Hij had de

33. *Confidentie*, 36-49.

34. Over Kuyper te Beesd: J. Vree, 'Abraham Kuyper te Beesd (1863-1867). Een vingeroefening in kerk-reformatie', in: S.E.M. van Doornmalen (eindred.), *Geloven tussen de rivieren. Verkenningen in de Gelderse kerkgeschiedenis*, Delft 1999, 215-248.

35. Voor het volgende: J. Vree, 'Dr A. Kuyper, de dominee van wijk 27, wijk 8, en nog veel meer (1870-1874)', in: J.D. Snel (eindred.), *En God bleef toch in Mokum. Amsterdamse kerkgeschiedenis in de negentiende en twintigste eeuw*, Delft 2000, 347-388, m.n. 376-379; ook zelfstandig als: *Abraham Kuyper als Amsterdams predikant (1870-1874)*, Amsterdam 2000, m.n. 44-48.